

MAKTABDA SOG‘LOM PSIXOLOGIK MUHITNI YARATISHDA OILAVIY TARBIYANING AHAMIYATI

Kuziyeva Umida Komuljonovna

*Xorazm viloyati Tuproqqal'a
tumani 4-son maktab psixologi*

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada maktabda sog‘lom psixologik muhitni yaratishning ahamiyati, uni shakllantiruvchi omillar hamda ta‘lim jarayonidagi o‘rni yoritiladi. Shuningdek, o‘quvchi, o‘qituvchi va ota-onalar hamkorligining psixologik iqlimga ta‘siri tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: psixologik muhit, maktab, o‘quvchi, o‘qituvchi, ijtimoiy iqlim, motivatsiya, muloqot, psixologik barqarorlik.

KIRISH

Maktabda sog‘lom psixologik muhitni yaratish ta‘lim jarayonining samaradorligini oshiruvchi muhim omillardan biridir. Bunday muhit o‘quvchilarning o‘zini erkin his qilishi, bilim olishga qiziqishi va ijtimoiy faolligining oshishiga xizmat qiladi. Psixologik jihatdan sog‘lom muhit o‘zaro hurmat, ishonch va hamkorlikka asoslanadi. O‘quvchilar va o‘qituvchilar o‘rtasidagi ijobiy munosabatlar sinf jamoasining birligini mustahkamlaydi.

Maktabda stress, qo‘rquv yoki kamsitish holatlarining oldi olinishi psixologik muhitni yaxshilaydi. Har bir o‘quvchi o‘z fikrini erkin bildira olishi muhimdir. O‘qituvchilarning muomala madaniyati sog‘lom muhit yaratishda asosiy rol o‘ynaydi. Tushunuvchanlik, sabr-toqat va rag‘batlantirish o‘quvchilarning ruhiy holatiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. O‘quvchilar o‘rtasidagi ijobiy muloqot ham psixologik iqlimni shakllantiradi. Do‘stona munosabatlar va hamkorlik ruhidagi faoliyatlar sinf muhitini yaxshilaydi.

Ota-onalar bilan hamkorlik ham muhim ahamiyatga ega. Oilada sog‘lom tarbiya va qo‘llab-quvvatlash bolalarning maktabdagi moslashuvini osonlashtiradi. Maktab psixologi tomonidan olib boriladigan profilaktik ishlar, treninglar va suhbatlar psixologik muhitni mustahkamlashga yordam beradi. Bu o‘quvchilarning emotsional barqarorligini oshiradi. Motivatsiyani oshirish va ijobiy rag‘batlantirish ham sog‘lom muhitning muhim omillaridan biridir. Har bir o‘quvchining yutug‘ini qadrlash ularda ishonch hissini kuchaytiradi. Shuningdek, nizoli vaziyatlarni to‘g‘ri hal qilish ko‘nikmalarini shakllantirish zarur. Bu sinf jamoasida barqaror va tinch muhitni ta‘minlaydi.

Mamlakatimizda bolalar to'g'risida, onalar haqida g'amxo'rlik qilish chinakam davlat siyosati darajasidagi faoliyatlarga aylanib bormoqda. Jamiki yaxshi narsalar - bolalarga shiori yanada baralla jaranglamoqda. Keyingi yillarda mazkur masala yuzasidan qabul qilingan qarorlar fikrimizning isbotidir. Ma'lumki, bola maktabga kelgunga qadar ham, maktabda o'qish davrida ham, asosan oilada tarbiyalanadi. Oila davlatning asosiy kurtagi sifatida bolalarning dunyoqarashi, xulqi va didiga ta'sir ko'rsatishi tabiiy holdir. Oila a'zolarining ma'naviy birligi yoshlarni har tomonlama kamol toptirishning dastlabki va asosiy omillaridan biri hisoblanadi.

Bolalarni barkamol inson qilib tarbiyalash maktabni oila bilan mustahkam bog'lamay turib, tarbiya sohasidagi butun ishlarni muvaffaqiyatli amalga oshirib bo'lmaydi. Shu maqsadda ota-onalar o'rtasida ta'lim-tarbiyaga oid tashviqot ishlarini kengaytirish ularni maktabning faol yordamchilariga, o'quvchilarning sinfdan va maktabdan tashqaridagi ishlarida har tomonlama foydali tashkilotchilariga aylantirish zarur.

Jamiyatning jadal rivojlanishi, faoliyat turlarining tobora murakkablashib borishi shaxs ongiga ko'rsatayotgan ko'rinmas ta'sirlarning kuchayishiga olib kelmoqda. Mana shunday sharoitda kishining mavjud bilimi, kasb-hunari, malakalari kamlik qilib qolmoqda. Eng avvalo, insonlarda oilada tarkib topgan did, farosat, aql, odob, emotsional madaniyatga muhtojlik sezilmoqda. Estetik, axloqiy va boshqa tarbiya sifatleri kundalik hayet ehtiyejga aylanib bormoqda. Tabiiyki, bunday sifatlarga oilaviy tarbiya orqali asos solinadi, kamol toptiriladi. To'g'ri, bunda ijtimoiy tarbiyaning o'rnini inkor etib bo'lmaydi. Ana shu nuqtai nazardan ularning birligiga, o'zaro hamkorliklariga asoslansak, barkamol inson tarbiyasida muvaffaqiyatlarga erishish mumkin. Oilaviy tarbiya pedagogika fanida murakkab muammolardan biridir. Uning murakkabligi shundaki, har bir oila o'ziga xos ibtidoiy guruh bo'lib, tarbiyada faqat mazkur guruhga xos xususiyatlarga asoslanadi.

Bola tarbiyalashda buyuk mutafakkir bobomiz Mirzo Ulugbek shunday deganlar: "Oilada ota-onalar ayniqsa o'qimishli ota-onalar o'z farzandlarining haqiqiy inson bo'lib kamol topishiga alohida e'tibor berishlari lozim". Shunday ekan, har bir ota-ona farzandining tarbiyasiga ko'proq e'tibor berishi, ularga alohida vaqt ajratib, odob-axloqdan dars berishi, yomonlarga yaqin yo'latmasligi lozim ekan. Ana shunda ular ota-onasi va el-yurtiga xizmat qiladigan, ularga ikki dunyoda obo' olib keladigan yuzlarini yoruq va boshlarini yuqori qiladigan farzand bo'lib ulg'ayishadi. Uzoq va boy tarixga ega bo'lgan xalqimiz o'zining ta'lim-tarbiyaga oid ulkan merosga ega. Bu meros bugungi avlodni, insonparvarlik, mehr- muhabbat, oqibat, vatanparvarlik, yuksak axloq ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi. Xozrgi kunda bola tarbiyasiga, ularni jahon talablariga mos bilim olishlariga, hunar egallashlari, har tomonlama yetuk inson bo'lib voyaga yetishlariga ota-onalar ma'suldirlar. Tarbiyaning asosi oiladan boshlanadi.

Har bir inson dunyoga kelar ekan, uning insoniyligi, ahloq-odobi, xulq- atvori, dastavval o'z oilasida shakllanadi. Har bir ota-ona tarbiyaning o'ziga xos qonunqoidalarni o'zlashtirib, ularga amal qilishi lozim. Negaki oilada bola tarbiyasi g'oyat nozik, murakkab masala bo'lib, ota-onadan pedagogik bilim, katta tarbiyachilik mahoratini talab qiladi.

Bolani o'rab olgan muhitning hammasini odamlar, narsalar, hodisalar uning ongida, xulq - atvorida ma'lum iz qoldiradi, uni o'zgartiradi, o'stiradi. Oiladagi tarbiyaning samaradorligi, albatta ota-onaning qanchalik bilimli, madaniyatli bo'lishi, bola tarbiyasiga mas'uliyat bilan qarashlari, farzandlari kelajagini chuqur his etishlari, tajribada sinalgan milliy urf-odat va an'analardan unumli foydalanishlariga bog'liq.

Tarbiyada talabchanlik, ota-ona va katta yoshdagi kishilarning o'zaro ahilliklari, kichiklarga g'amxo'rlik, osuda turmush va halol mehnat faoliyati oilaviy tarbiyaning asosini tashkil etadi.

Bundan tashqari har bir oilada farzand tarbiyasida aniq bir maqsad bo'lishi kerak. Eng muhimi, farzandlarimizni nafaqat bo'lajak ota-ona yoki aka-uka, opasingil sifatida, balki jamiyatning haqiqiy fuqarosi, kelajagiga ishonuvchi, unga sadoqat bilan xizmat qiluvchi inson, vatanparvar posbon sifatida ham tarbiyalashga e'tibor berishimiz lozim.

Oilada doimo tinchlik bo'lishi, bo'sh vaqtini faol tashkil etish, madaniyat, san'at maskanlariga oilaviy sayohatlar uyushtirish - oila barkamolligini ta'minlashga xizmat qiladi. Oilada bolaning to'g'ri tarbiyalashning asosiy shartlaridan biri tarbiyada hamjihatlikdir. Ta'lim tarbiya masalasi murakkab bo'lib, bunday ulkan mas'uliyatli, sharaflari ishni oila, mahalla, maktab va keng jamoatchilik bilan hamkorlikda olib borish muhim o'rin egallaydi.

Mahallaning ustunligi shundaki, bu yerda ko'p yillar davomida birga yashagan, bir birini bilgan, sinagan, tanigan kishilar istiqomat qiladilar. Ular har bir oiladagi muhitni va har bir bola tarbiyasini, ota-onasini mahallada tutgan o'rni, mavqei hamda imkoniyatlarni yaxshi biladilar.

Oila, mahalla, maktab hamkorligi rejasini tuzish:

- Tarbiyaviy ishlar o'tkazish dasturi va shu dastur asosida mahallada yashovchi har bir bola bilan bu tarbiyaviy ishlarni olib borish.
- Mahallada bolalar dam olishlariga, qiziqarli ishlar bilan shug'ullanishlariga imkoniyat yaratib berish.
- Mahallada tarbiyaning ta'sirini oshirish.

Kabi ko'plab ishlarni olib borish, o'quvchilarni har tomonlama axloqli tarbiya topishlariga keng imkoniyatlar yaratadi.

Ta'lim va tarbiya sohasiga etiborni kuchaytirish bu borada hukumatimiz tomonidan qabul qilingan va hujjatlarni, ma'muriy ko'rsatmalarni samarali bajarish uchun oila, mahalla, maktab hamkorligi faoliyatini o'ziga xos pedagogik tizim, uslub

va shakllariga ega bo'lishilari zarur. Utkazilgan tadbirlar har tomonlama puxta, shuning bilan qatnashganlarning yoshlariga mos pedagogik va psixologik mujassamlashtirgan, mantiqan teran, qiziqarli va ko'rgazmali, amaliy jihatdan qisqa va lo'nda estetik jihatdan keng ko'lamli bo'lishi kerak.

Hamkorlikda olib borilayotgan ishlar mahalla hududidagi barcha yoshlarni qamrab olgan holda, ularning yoshlaridan, qiziqishlaridan kelib chiqib ularni foydali ishlarga yo'naltiriladi.

Bola tarbiyasida maktab o'rni ham juda beqiyosdir. Har bir bola maktab ostonasiga qadam qo'yar ekan, o'zining kelajakdagi qiladigan ishlarini jajji ongida tasavvur qiladi. Maktabda olgan bilimlari, ta'lim-tarbiyasi, bu ishlarning amalga oshishida albatta o'z ta'sirini o'tkazmay qolmaydi. Oila, mahalla, maktab hamkorligida quyidagi tamoyillarga afnal qilinganida samaradorlik yanada yuqoriroq bo'ladi:

- *ta'lim tarbiya jarayonida hamkorlik harakatlarining ish birligi tarbiyalanuvchiga xurmat va talabning uyg'unligi.*
- *hamkorlik jarayoni sub'ektlarning teng huquqliligi va yuksak mas'uliyati.*
- *ota-ona farzandining maktabgacha bo'lgan davrdagi jismoniy, aqliy va ma'naviy rivojlanishini ta'minlash.*

Bularning barchasi bolaning yetuk inson bo'lib voyaga yetishida muhim ahamiyatlardan biri hisoblanadi.

Tarbiyaviy, tashkiliy, uslubiy ishlarni hayotga tatbiq etishda har bir fuqaro, oila, mahalla va maktab o'zining shart-sharoiti, atrof-muhitni taxlil qilib:

- o'quvchi, o'qituvchi, ota-ona;
- maktab, oila, mahalla, jamoatchilik;
- oila, mahalla, maktabgacha ta'lim muassasalari, maktab;

yo'nalishlariga amaliy tarbiya ishlarini hayotga tatbiq etib va shu kun talabi darajasida targ'ibot ishlarini olib borilsa, natijada tarbiya masalalari bo'yicha ijobiy yutuqlarga erishish mumkin..!

Hamkorlikning noan'anaviy shakllari oila bilan ishlashning zamonaviy shakllari bo'lib, o'qituvchilarga ota-onalarga bolalarni tarbiyalash va o'qitishda imkon qadar yordam berishga yordam beradi. Har bir ota-ona o'qituvchini bolani har tomonlama rivojlangan shaxs sifatida rivojlantirishga qaratilgan ishida qo'llab-quvvatlashga intiladi. Ammo zamonaviy ota-onalar - bu paydo bo'lgan muammolarni, mavjud vaziyatni tahlil qilishga qodir bo'lgan bilimli odamlar, shuning uchun o'qituvchi oila bilan hamkorlikning yangi shakllaridan foydalanishi kerak. Umumiy ta'lim tashkiloti va oila o'rtasidagi hamkorlikning ko'plab shakllari mavjud. Belgilangan maqsadlarga erishish va yuqori natijalarga erishish uchun o'qituvchi ota-onalar bilan birgalikdagi faoliyatda turli xil hamkorlik shakllarini to'g'ri birlashtira olishi kerak. Har safar

o'qituvchilar tarkibi har bir oilaning xususiyatlarini hisobga olgan holda kerakli, samaraliroqlarini tanlashi kerak. Axir hamkorlikning asosiy maqsadi ota-onalar bilan ittifoqdosh bo'lishdir.

Shunday qilib, aytishimiz mumkinki, umumiy ta'lim muassasasi va oila o'rtasidagi hamkorlikning barcha shakllarining mazmuni o'quvchilarning barkamol rivojlanishiga qaratilgan faol ta'lim o'zaro ta'sirini yaratishdir. O'qituvchilar, maktab amaliyotchi psixologi hamda ota-onalarning to'g'ri tashkil etilgan o'zaro aloqasi bolani yaxshiroq tushunishga, oilada va maktabda shaxsiy ta'lim muammolarini hal qilishning eng maqbul usullarini topishga yordam beradi. O'qituvchi esda tutishi kerakki, u foydalanadigan barcha shakllar bolalar, ota-onalar va maktab o'rtasida ishonchli munosabatlarni o'rnatishga, ularni bir jamoaga birlashtirishga, ularning muammolarini bir-birlari bilan bo'lishish va birgalikda hal qilish zarurligini tarbiyalashga qaratilgan bo'lishi kerak. Oila va maktab hamkorligi maktab hayoti davomida davom etadigan jarayondir.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, maktabda sog'lom psixologik muhitni yaratish o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishi uchun muhim shart hisoblanadi. O'qituvchi, o'quvchi va ota-onalar hamkorligi orqali ijobiy va barqaror psixologik iqlimni shakllantirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. A.K.Munavvarov. Pedagogika. T-1996y.
2. A.K.Munavvarov. Oila pedagogikasi. T-1994y.
3. Kamolova, A., & Ergasheva, G. S. Q. (2022). Yosh avlodni tarbiyalashda xalq pedagogikasini manbalarining o'rganishning o'rganishning ilmiy-nazariy asoslari. *Science and Education*, 3(12), 590-592.
4. Nishonova M.Ya., & Kamolova A.O. (2021). O'SMIRLARGA HUQUQIY
5. BILIM BERISHDA KEYS STADI TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH.
6. Экономика и социум, (8 (87)), 42-45.
7. Nishonova, M. Y., & Kamolova, A. O. (2021). USING CASE STADE TECHNOLOGY IN LEGAL EDUCATION FOR TEENAGERS. Экономика и социум, (8), 42-45.